

واکاوی فقهی حقوقی تجدید برای کفر سال حیات

دکتر محمد عربشاهی / دانش آموخته دانشگاه علوم اسلامی رضوی

دکتر محمد امامی / دانشیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی

دکتر علی نصرقی / استادیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی

انتشارات دانشگاه علوم اسلامی رضوی

سرشناسه: عربشاهی، محمد، ۱۳۶۵ -
عنوان قراردادی: ایران. قوانین و احکام
Iran. Laws, etc

عنوان و نام پدیدآور: واکاوی فقهی حقوق تجدید اجرای کیفر سالب حیات / محمد عربشاهی، محمد امامی، علی نصرقی؛
داور علمی رضا دانشورثانی؛ ویراستار محمدعلی قاسمی.
مشخصات نشر: مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۹۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۴۴-۷۴۰۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۷۹-۱۹۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: حکم اعدام (فقه)

Capital punishment (Islamic law)

حکم اعدام - ایران

Capital punishment - Iran

حکم اعدام

Capital punishment

حقوق جزا (فقه) - ایران

Crime law (Islamic law) - Iran

شناسه افزوده: امامی، محمد، ۱۳۳۶ -

شناسه افزوده: نصرقی، علی، ۱۳۵۰ -

شناسه افزوده: دانشگاه علوم اسلامی رضوی

رده بندی کنگره: BP ۱۹۵/۷

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۷۵

شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۲۰۲۹۳

واکاوی فقهی حقوقی سجدی برای کنفرانس اجیت

نویسندگان: حجت الاسلام دکتر محمد عریشاهی (دانش آموخته دانشگاه علوم اسلامی رضوی)،
حجت الاسلام دکتر محمدامامی (دانشیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی)
و حجت الاسلام دکتر علی نصرتی (استادیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی)
داور علمی: حجت الاسلام دکتر رضا دانشور ثانی (استادیار دانشگاه علوم اسلامی رضوی)
ویراستار: دکتر محمد علی قاسمی

طراح جلد: رضا نبی زاده

چاپ اول: ۱۴۰۱

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

مسئول نشر و ناظر چاپ: علی اصغریار

حروف چینی و صفحه آرایی: واحد نشر اداره برنامه ریزی و خدمات پژوهشی

ناشر: انتشارات دانشگاه علوم اسلامی رضوی

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

مرکز توزیع: مشهد مقدس، حرم مطهر، فروشگاه کتاب دانشگاه علوم اسلامی رضوی

صندوق پستی: ۹۱۷۳۵-۱۱۹۳ تلفن و دورنگار: ۰۵۱.۳۲۲۳۶۸۱۷

www.razavi.ac.ir

فهرست مطالب

۱۱		سخن ناشر
۱۳		مقدمه
۱۵		فصل اول: مفاهیم و کلیات
۱۷		مبحث اول: مفهوم شناسی
۱۷		گفتار اول: حیات، حقیقت مرگ
۱۸		الف. حیات
۱۹		ب. حقیقت مرگ
۲۱		گفتار دوم: قصاص
۲۲		گفتار سوم: حد
۲۴		گفتار چهارم: تعزیر
۲۵		گفتار پنجم: اعدام، اعدام حدی و تعزیری
۲۶		گفتار ششم: تفاوت های قصاص، حد و تعزیر
۲۹		مبحث دوم: جرائم موجب مجازات سلب حیات
۲۹		گفتار اول: جرائم موجب مجازات سلب حیات حدی

- الف. جرائم جنسی موجب مجازات سلب حیات حدی ۳۹
۱. زنای محصنه ۳۰
۲. زنا با محارم نسبی ۳۱
۳. زنای به عنف ۳۲
۴. زنای غیرمسلمان با زن مسلمان ۳۳
۵. زنا با زن پدر ۳۴
۶. لواط ۳۴
- ب. جرائم علیه مقدسات و امنیت و آسایش عمومی ۳۶
۱. سبّ النبی ۳۶
۲. محاربه و افساد فی الارض ۳۷
- ج. تکرار جرائم بعد از چهار مرتبه ۳۸
- گفتار دوم: سبب مجازات قصاص نفس ۳۹
- گفتار سوم: جرائم موجب مجازات سلب حیات تعزیری ۴۰

فصل دوم: وضعیت مجازات مجرم، مرفوض بقای تجدید حیات ۴۵

- مبحث اول: وضعیت مجازات در فرض بقاء حیات پس از قصاص ۴۷
- گفتار اول: بررسی فقهی اجرای مجدد قصاص نفس ۴۸
- الف. ادله مشروعیت قصاص مجدد ۴۸
۱. تحقق مماثلت به وسیله قصاص مجدد ۵۱
۲. روایت ابان ۵۱
- نقد و بررسی سند حدیث ۵۳
- بررسی دلالتی ۵۹
۳. تنقیح مناط از روایات عدم جواز پیوند عضو قطع شده در قصاص ۵۹
- نقد و بررسی سند حدیث ۶۰
- بررسی دلالتی ۶۲
۴. حفظ نظام جامعه ۶۲
۵. استصحاب ۶۳
- ب. ادله نظریه عدم مشروعیت قصاص مجدد ۶۳
۱. ایذا و عدم رعایت مماثلت در قصاص مجدد ۶۳
۲. تحقق قصاص در مرتبه نخست و دلالت صیغه امر بر مرتبه ۶۴

۳. قاعده درأ.....	۶۵
۴. احتیاط در دماء و فروج.....	۶۷
ج. بررسی مشروط بودن قصاص نفس بر قصاص آسیب های وارده بر قاتل در قصاص نخست.....	۶۹
۱. تفصیل براساس تعداد دفعات ضربه در قصاص.....	۷۰
۲. تفصیل براساس مجاز بودن شیوه قصاص نخست.....	۷۰
۳. مشروط نبودن و عدم ضمانت در تمام موارد.....	۷۳
۴. مشروط بودن قصاص نفس بر قصاص عضو و ضمانت در تمام موارد.....	۷۴
گفتار دوم: بررسی حقوقی اجرای مجدد قصاص نفس.....	۷۶
الف. عدم تسامح در تعبیر قانون گذار.....	۷۶
ب. اطلاق ماده.....	۷۸
ج. حق قاتل نسبت به قصاص عضو.....	۷۹
د. ابهامات موجود در ماده.....	۸۱
هـ. سقوط دیه و حق قصاص عضو.....	۸۲
و. جلوگیری از زوال حق ولی مجنی علیه.....	۸۳
ز. جمع بین قصاص و تعزیر.....	۸۳
ح. روند تصویب و تغییر و تحولات ماده ۴۳۸.....	۸۴
ط. دیدگاه دکترین حقوق.....	۸۵

مبحث دوم: وضعیت مجازات مجرم در فرض بقاء یا تجدید حیات، در حد و تعزیر..... ۸۷

گفتار اول: بررسی فقهی اجرای مجدد اعدام حدی و تعزیری.....	۸۸
الف. احتمالات موجود درباره حکم فقهی تجدید اعدام حدی و تعزیری.....	۸۸
۱. وجوب تکرار در تمام موارد اعدام حدی و تعزیری.....	۸۸
دلیل اول: عدم تحقق سلب حیات.....	۸۹
دلیل دوم: تنقیح مناط از روایت ابان نسبت به قصاص مجدد.....	۹۱
دلیل سوم: اطلاق ادله حدود.....	۹۲
دلیل چهارم: تنقیح مناط از روایت ابی مریم نسبت به سنگسار.....	۹۳
دلیل پنجم: تنقیح مناط از روایات عدم جواز پیوند عضو قطع شده در حدود.....	۹۶
دلیل ششم: استصحاب.....	۹۸
۲. حرمت تکرار در تمام موارد اعدام حدی و تعزیری.....	۹۹

- دلیل اول: تسری روایات سقوط سنگسار ۹۹
- دلیل دوم: بنای شارع بر تخفیف مجازات حدی و تعزیری ۱۰۱
- دلیل سوم: اصل کرامت انسانی ۱۰۴
- دلیل چهارم: تحقق مجازات و فقدان دلیل بر جواز تکرار ۱۰۵
- پنجم: قاعده درأ ۱۰۶
- دلیل ششم: اصل احتیاط در دماء ۱۰۹
- ب. بررسی حکم سنگسار مجدد و تفصیل های موجود در آن ۱۰۹
۱. بررسی تفصیل های موجود در سنگسار ۱۱۰
- قول اول: اطلاق اعاده مجازات در فرض ثبوت جرم با شاهد و تفصیل در فرض اقرار ۱۱۰
- قول دوم: تفصیل بین اعاده مجازات در فرض ثبوت جرم با شاهد و عدم اعاده در فرض اقرار ۱۱۱
- قول سوم: سقوط حد در تمام موارد ۱۱۳
- قول چهارم: عدم سقوط حد در هیچ یک از موارد ۱۱۳
۲. بررسی روایات موجود در سنگسار ۱۱۵
- دسته اول: عدم اعاده در فرض اقرار و اصابت سنگ و اطلاق اعاده در غیر آن ۱۱۶
- روایت اول: روایت حسین بن خالد ۱۱۶
- بررسی سند حدیث ۱۱۷
- بررسی دلالت حدیث ۱۱۹
- روایت دوم: روایت ابی العباس ۱۲۰
- بررسی سند حدیث ۱۲۱
- بررسی دلالت حدیث ۱۲۳
- دسته دوم: تفصیل بین اثبات بزه با بینة و اقرار ۱۲۴
- روایت مرسله شیخ صدوق ۱۲۵
- بررسی سند حدیث ۱۲۵
- بررسی دلالت حدیث ۱۲۷
- دسته سوم: تفصیل بین اصابت سنگ و عدم آن ۱۲۷
- روایت اول: روایت ابوبصیر ۱۲۷
- بررسی سند حدیث ۱۲۸
- بررسی دلالت حدیث ۱۳۰
- روایت دوم: روایت دیگر ابوبصیر ۱۳۰

۱۳۰	بررسی سند حدیث
۱۳۳	بررسی دلالتی حدیث
۱۳۷	۳. ادله لزوم برگرداندن مجرم در فرض ثبوت زنا به وسیله بینة
۱۳۷	دلیل اول: روایات
۱۳۸	دلیل دوم: اجماع
۱۳۸	دلیل سوم: اصل
۱۴۰	دلیل چهارم: مقدمه واجب بودن
۱۴۱	دلیل پنجم: خروج از لغویت قید
۱۴۲	۴. ادله سقوط سنگسار در فرض ثبوت زنا با اقرار و اصابت سنگ
۱۴۲	دلیل اول: روایات
۱۴۳	دلیل دوم: اجماع
۱۴۴	۵. ادله سقوط سنگسار در فرض ثبوت زنا به وسیله اقرار
۱۴۴	دلیل اول: روایات
۱۴۵	اشکال اول: ضعف سندی روایت حسین بن خالد و روایت ابی العباس
۱۴۶	اشکال دوم: ضعف سند مرسله شیخ صدوق
۱۴۶	پاسخ اول: جبران ضعف سند به واسطه عمل مشهور
	پاسخ دوم: تصریح شیخ صدوق به صحت احادیث به ضمیمه اسناد
۱۴۷	قطعی به امام
۱۴۷	دلیل دوم: قید غالبی بودن اصابت سنگ
۱۵۲	دلیل سوم: دلالت فرار بر رجوع و انکار اقرار
۱۵۴	اشکال اول: لزوم رجوع قولی و عدم کفایت رجوع فعلی
۱۵۵	اشکال دوم: اعم بودن فرار نسبت به رجوع از اقرار
۱۵۶	اشکال سوم: عدم صحت رجوع و انکار اقرار قبل از صدور حکم
۱۵۸	اشکال چهارم: فعل پیامبر در داستان ماعز
۱۵۹	دلیل چهارم: قاعده درأ
۱۵۹	دلیل پنجم: احتیاط در دماء و بناء شارع بر تخفیف حدود
۱۶۱	دلیل ششم: قیاس
۱۶۲	دلیل هفتم: عمل خلفاء
۱۶۳	۶. بررسی نهایی اجرای مجدد مجازات سالب حیات و جمع بین روایات
۱۶۶	گفتار دوم: بررسی حقوقی اجرای مجدد مجازات سالب حیات حدی و تعزیری
۱۶۶	الف. بررسی دیدگاه قانون‌گذار درباره اعدام حدی و تعزیری

سخن ناشر

آیین اسلام داعیه هدایت انسان به کمال را دارد و در منظومه فکری اش قوانین و احکامی را پیش بینی کرده است تا «زندگی» انسان در رأس برنامه هایش قرار گیرد، به طوری که میراندن او به معنای مرگ تمام انسان هاست و زنده داشتن او به منزله زندگی بخشیدن به همگان. از این رو، در قوانین کیفری اسلام، قصاص و مجازات های سالب حیات، به رغم خشونت ظاهری شان، زندگی آدمیان را هدف دارند، تا آنجا که اگر کسی که محکوم به مرگ است، پس از اجرای دقیق و کامل حکم، زنده بماند، جان او در اولویت است و در اکثر فروع، مجازاتش تجدید نمی شود. با این حال، این موضوع معرکه آرای حقوق دانان و فقهای اسلام گردیده است و کتاب حاضر به آن می پردازد. نگارندگان این کتاب کوشیده اند تا با نگاهی فقهی و حقوقی، موضوع تجدید اجرای کیفر سالب حیات را واکاوی کنند. آنان پس از بیان جرائمی که کیفرشان موجب سلب حیات است، مجازات های آنها را فهرست کرده و فروع مختلف مرتبط با اجرای هریک را بررسی نموده اند.

در پایان، ناشر امیدوار است که این کتاب بتواند خلأهای پژوهشی در موضوع مورد بحث را پر کند و نیاز پژوهشگران علوم فقهی و حقوقی را برآورده سازد. همچنین،

ضمن تشکر از همه کسانی که در آماده سازی و چاپ این کتاب کوشیدند، از محققان و استادان ارجمند تقاضا می شود تا از ارائه پیشنهادها و انتقادات خود درباره این کتاب دریغ نورزند.

مرکز پژوهش دانشگاه علوم اسلامی رضوی